

УДК 330.14:334.72:004:338.124.4

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.302-309>**Літвінов О.С.**

доктор економічних наук

Одеський національний економічний університет

Litvinov Oleksandr

Dr. of Economic Sc.

Odesa National Economic University

<https://orcid.org/0000-0002-1424-6904>**Огренич Д.Ф.**

Одеський національний економічний університет

Ogrenych Dmytro

Odesa National Economic University

<https://orcid.org/0009-0001-5967-8807>

РЕСУРСИ ТА КАПІТАЛ ІТ-ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Стаття присвячена переосмисленню сутності капіталу ІТ-підприємства в умовах цифрової економіки. Обґрунтовано стратегічну важливість розмежування понять «ресурси» та «капітал» для забезпечення виживаності бізнесу. Ресурси розглянуто як статичний потенціал засобів, тоді як капітал — як динамічну систему відносин, що перебуває у стані постійного відтворення та зміни речових форм. Автор критикує статичний підхід, який зводить капітал до простої суми активів, доводячи, що в ІТ-сфері вартість створюється через кругообіг знань та інформації.

Особливу увагу приділено функціонуванню підприємства в кризових умовах, коли реальна стійкість визначається не матеріальними фондами, а міцністю організаційних структур та капіталом відносин. Запропоновано коефіцієнт ефективності перетворення потенціалу в капітал, що враховує здатність інтелектуальних активів до самозростання. Доведено, що розуміння капіталу як живої системи трансформації знань є ключовим для прийняття вірних управлінських рішень та капіталізації невидимих активів підприємства.

Ключові слова: капітал ІТ-підприємства, економічні ресурси, відтворювальний підхід, кругообіг капіталу, знання, ефективність.

RESOURCES AND CAPITAL OF AN IT ENTERPRISE: ESSENCE AND SIGNIFICANCE IN CRISIS CONDITIONS

This article is devoted to the study of the theoretical foundations for defining the essence of an IT enterprise's capital in the context of the modern digital economy. It is substantiated that for the technology sector, a correct understanding of the nature of capital is a strategic necessity that determines the business's ability to survive, adapt, and scale. The study establishes a fundamental distinction between the categories of "resources" and "capital." Resources are defined as a static set of means and opportunities at the enterprise's disposal (material objects, funds, staff). In contrast, capital is presented as a dynamic category reflecting resources already involved in turnover, advanced into activities, and in a state of constant reproduction.

The disadvantages of the "static" approach, which reduces the essence of capital to a simple sum of its assets, are analyzed in detail. It is proved that such an approach is limited because it does not account for the internal changes and qualitative transformations that occur with assets during their use. It is emphasized that the capital of an IT enterprise is not just a set of laptops, servers, or licenses, but a complex system of economic relations arising in the process of value creation. This allows for a rejection of the identification of capital with its material content and reveals its true nature within the circulation of forms.

Special emphasis is placed on the functioning of the IT business in crisis conditions. When external circumstances limit access to material and energy resources, the real stability of a company is found not in the value of its funds, but in the strength of its organizational structures and relational capital. If management perceives capital only as a collection of employees or equipment, the business becomes vulnerable to rapid bankruptcy. Instead, understanding capital as a "living" system of knowledge allows for correct managerial decisions regarding investments in development, talent

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Літвінов О.С., Огренич Д.Ф., 2025

retention, and brand building, even under high uncertainty.

The article presents a model of resource reproduction and capital circulation and proposes a coefficient of efficiency for converting an enterprise's potential into capital. This indicator characterizes the ratio between consumed and reproduced assets to the total volume of mobilized resources. It is substantiated that due to the effect of the self-growth of information and knowledge, the value of an IT enterprise's capital can significantly exceed the costs of its formation. It is concluded that the transition from a static description of resources to an analysis of dynamic reproduction relations is key to ensuring the long-term competitiveness of the enterprise.

Keywords: IT enterprise capital, economic resources, reproductive approach, capital circulation, knowledge, efficiency.

JEL classification: M21, D24, O34.

Постановка проблеми. Для ІТ-підприємств правильне розуміння сутності капіталу та його складових – це не просто питання академічної точності, а стратегічна необхідність, що визначає в сучасних умовах можливість виживання та масштабованість бізнесу. Неправильне розуміння сутності капіталу та ресурсів ІТ-підприємства призводить до виникнення великих загроз існуванню бізнесу через зростання імовірності прийняття стратегічно та й тактично не вірних управлінських рішень.

Прикладом можливих помилок може бути розуміння капіталу ІТ-підприємства як набору активів (оборотних, необоротних та нематеріальних), що призводить до абсолютно помилкової концентрації уваги як на об'єктах основного та оборотного капіталів так і на об'єктах інтелектуальної власності підприємства. Занадто висока увага персоналу підприємства або його людському капіталу може призвести до ситуації коли капітал ІТ-підприємства «з'являється» на початку робочого дня о 9 ранку та «зникає» о 6 вечора, тобто існує лише в формі персоналу підприємства, що призводить до знецінення інших складових капіталу, в першу чергу організаційного або структурного.

Правильне розуміння сутності і складових капіталу, ресурсів та витрат ІТ-підприємств є особливо важливим в кризових умовах. Коли через агресивні зовнішні обставини відбувається зниження попиту на послуги, обмежується доступ до ресурсів, зокрема людських або навіть енергетичних, через що швидко зменшуються матеріальні активи, в першу чергу оборотні. Під дією таких каталізаторів й проявиться реальна структура та обсяг капіталу ІТ-підприємства. Якщо це лише основні, оборотні фонди та патенти з ліцензіями, або навіть набір кваліфікованих працівників без чіткої організаційної впорядкованості та стійкого капіталу відносин із зовнішніми стейкхолдерами, то це призведе до швидкого банкрутства ІТ-компанії. З іншого боку, якщо менеджмент ІТ-підприємства вірно розуміє що насправді забезпечує не тільки успішні результати компанії зараз, але й дозволяє їй бути готовою до потенційних криз, тоді й управлінські рішення будуть прийматись вірні, що й забезпечить, або хоча б покращить імовірність, стійкості навіть у кризових умовах.

Для ІТ-підприємства капітал – це жива система знань та відносин, яка перебуває у стані постійної трансформації. Правильне розуміння цієї сутності дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення зокрема щодо інвестицій у R&D, утримання талантів та розбудови бренду. Головна особливість управління

капіталом ІТ-підприємств є зростаюча вага «невидимих», нематеріальних активів і визначення їх впливу на реальні конкурентні переваги та прибуток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Отже, постає завдання визначення сутності ресурсів та капіталу ІТ-підприємства. Розпочнемо із розгляду сучасних та класичних першоджерел щодо визначення сутності ресурсів, як наукової категорії, які стали предметом досліджень багатьох класичних та сучасних науковців, зокрема К. Маркс, А. Покритан, М. Збарський, О. Амоша, О. Кузьмін, В. Микитенко, К. Миско, С. Мочерний, С. Покропивний, О. Літвінов, О. Царенко, Л. Шостак та інші. К. Маркс стверджував, що ресурси в економіці це все що може бути потенційно використано в діяльності підприємства [1]. При цьому економічними ресурсами можуть бути тільки корисні об'єкти, а також не вільні об'єкти. Не вільними є ті об'єкти, доступ до яких обмежений, а вільне поширення або розмноження обмежується певними обставинами або умовами. Наприклад, як зазначають А. Покритан, М. Збарський, О. Літвінов та інші, атмосферний кисень та сонячне випромінювання є вільними ресурсами, тому не можуть бути економічними ресурсами, на відміну від знань, які у будь якій формі можуть бути обмежені у поширенні і захищені різними, в т.ч. правовими обмеженнями [2, с. 149-150; 3, с. 99].

Незважаючи на широкий розгляд сутності ресурсів та капіталу підприємства, досі залишається не вирішеним питання формулювання особливостей ресурсів та капіталу ІТ-підприємств.

Метою статті є обґрунтування сутності капіталу ІТ-підприємства як динамічної системи економічних відносин та процесів відтворення, а також розкриття фундаментальної відмінності між статичними ресурсами та капіталом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності бізнесу в кризових умовах.

Для досягнення цієї мети у статті вирішуються такі завдання:

- ✓ дослідити перехід від ресурсного до відтворювального підходу в управлінні активами;
- ✓ проаналізувати роль організаційного та реляційного капіталу в умовах зовнішніх шоків;
- ✓ запропонувати інструментарій оцінювання ефективності трансформації потенціалу підприємства у реальний капітал.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань використано комплекс наукових методів:

- діалектичний метод та метод системного аналізу – для уточнення сутності капіталу як «живої» системи та його розмежування зі статичними ресурсами;
- методи абстрагування та теоретичного узагальнення – при аналізі фундаментальних праць класиків та сучасних теорій інтелектуального капіталу;
- графічний метод – для візуалізації авторських моделей відтворення ресурсів та кругообігу капіталу в ІТ-сфері;
- метод формалізації – для розробки коефіцієнта ефективності перетворення ресурсного потенціалу в реальний капітал;
- логіко-дедуктивний метод – для обґрунтування управлінських рішень щодо капіталізації «невидимих» активів в умовах кризових шоків.

Виклад основних результатів дослідження.

Ресурси, це все що потенційно може бути використано ІТ-підприємством для досягнення його цілей. Відмінність між капіталом та ресурсами ІТ-підприємства є фундаментальною і полягає у функціональній ролі, яку вони відіграють у процесі створення вартості. Якщо ресурси – це «матеріал», то капітал – це «енергія руху» та система відносин. Ресурси – це статична категорія. Це потенційні можливості підприємства, які «лежать на складі» або просто наявні (наприклад, штат програмістів, сервери, гроші на рахунку). Самі по собі вони не створюють вартості. Тоді як капітал – це динамічна категорія. Це ресурси, що залучені в оборот (авансовані) з метою отримання прибутку, персонал, який задіює всі свої компетенції, кваліфікацію та досвід у отриманні найкращого результату підприємства [4]. Ресурс стає капіталом лише тоді, коли він починає працювати в циклі відтворення (рис. 1).

Рис. 1. Відтворення ресурсів ІТ-підприємства
Джерело: розроблено авторами

Початком формування капіталу ІТ-підприємства стає процес формування його ресурсів. На цьому етапі закуповується обладнання, наймається штат працівників, формується організаційна структура, формується склад потенційних клієнтів, постачальників, партнерів та інше. Вся ця сукупність потенційно корисних для бізнесу елементів формує його загальні ресурси. Далі починається процес перетворення цих сформованих ресурсів у капітал. Лише та частина ресурсів (коштів, основних засобів, здібностей персоналу) стане капіталом, яка буде використана або спожита в процесі діяльності ІТ-підприємства. А це означає, що частина ресурсів так і залишиться характеристикою потенціалу підприємства, але поки що не увійде до капіталу, оскільки на даному етапі не споживається (не використовується) підприємством.

Ще однією відмінністю ресурсів від капіталу є те, що ресурси можна перелічити списком (наприклад, 10 програмістів, 5 серверів, 1 патент) тоді як капітал

неможливо визначити через простий перелік складових, оскільки це емерджентна властивість: капітал – це система, де взаємодія розробників (людський капітал) із методологією розробки (процесний капітал) та клієнтською базою (реляційний капітал) створює ринкову цінність, яка може значно перевищувати балансову вартість окремих ресурсів.

Отже, вартість капіталу не може визначатись витратами на формування ресурсів, оскільки, по-перше, частина ресурсів не використовується в діяльності ІТ-підприємства, по-друге, важливо не те скільки в тебе ресурсів, а яку потенційну цінність вони мають, який потенційний дохід вони можуть приносити (табл. 1). При цьому, вартість капіталу може бути як меншою за вартість ресурсів, через їх недовикористання. Також вартість капіталу може значно перевищувати вартість ресурсів, через те, що ключовим виступають нематеріальні складові ресурсів, які не завжди можливо врахувати, наприклад підвищення кваліфікації персоналу.

Також капітал здатен до самозростання в процесі споживання під дією ефекту прос'юмеризму, оскільки ключовою складовою капіталу ІТ-підприємства є знання та інформація, вони підчас використання

самозростають, збільшуючи потенційні можливості ІТ-підприємства у майбутньому, а відповідно й сам капітал.

Таблиця 1

Відмінність ресурсів та капіталу ІТ-підприємства

Характеристика	Ресурси ІТ-підприємства	Капітал ІТ-підприємства
Природа	Сукупність засобів (що ми маємо)	Система відносин та рух (як ми це використовуємо)
Мета	Забезпечення операційної діяльності	Самозростання вартості та отримання додаткової вартості
Оцінка	Балансова (за собівартістю/закупівлею)	Ринкова (через потенціал майбутніх доходів)
Приклад	Програміст як одиниця штату із певним досвідом та компетенціями	Використання досвіду і компетенцій програміста разом із іншими складовими капіталу ІТ-компанії
Стан	Може бути пасивним (простий)	Тільки активний (у стані відтворення)

Джерело: розроблено авторами

Отже, розгляд сутності капіталу ІТ-підприємства крізь призму відтворювального підходу є найбільш методологічно правильним, оскільки він дозволяє охопити специфіку інтелектуально місткого бізнесу, де статичні показники швидко втрачають актуальність.

Традиційне визначення капіталу як простої суми активів (матеріальних, грошових, нематеріальних) є «статичним» підходом. Як довів Нобелівський лауреат Дж. Р. Хікс, такий підхід не розкриває сутності капіталу, оскільки в процесі його нагромадження виникають зміни, які неможливо описати статичними теоріями [5, с. 38]. Для ІТ-сфери це особливо актуально: програмний код, який сьогодні є капіталом, завтра

може стати пасивом через появу нової технології.

Слідом за К. Марксом, який наголошував на помилковості ототожнення капіталу з його речовим наповненням (засобами виробництва), ми повинні визнати, що капітал ІТ-фірми – це не сервери чи ноутбуки [6, с. 720]. Це економічні відносини, що виникають у процесі створення додаткової вартості. Сутність капіталу розкривається лише в його кругообігу. Тобто слід чітко заперечити ототожнення переліку, якості й кількості ресурсів із обсягом капіталу.

В ІТ-підприємстві капітал постійно змінює форму (рис. 2).

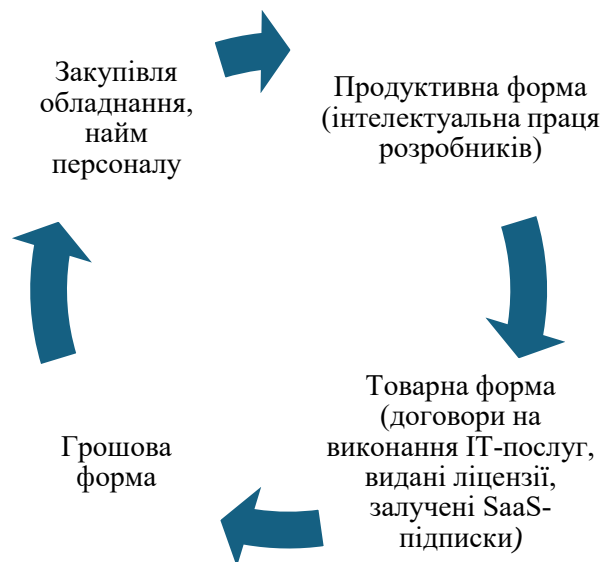

Рис. 2. Кругообіг капіталу ІТ-підприємств

Джерело: розроблено авторами

Якщо зупинити цей рух, капітал перестає існувати. Статичний перелік складових [7, с. 37] фіксує лише момент, тоді як відтворювальний підхід бачить увесь процес. Згідно з І. Фішером, капітал включає ті вміння та кваліфікацію працівників як знаряддя створення вартості, які безпосередньо використанні в ході надання

ІТ-послуг [8]. В ІТ-секторі людський капітал неможливо «купити» назавжди, як машину; відносини з фахівцями вимагають постійного відтворення (навчання, мотивація). Без цього «вміння та кваліфікація» як складова капіталу швидко деградує або перестають використовуватись. Базувати сутність капіталу ІТ-

підприємства на простому переліку ресурсів неправильно, бо це позбавляє нас можливості аналізувати його головну властивість – здатність до самозростання та адаптації.

У наукових колах точиться гостра дискусія між «речовим» (матеріалістичним) та «реляційним» (відносинним) підходами. Більшість дослідників (зокрема Б. Леві, Н. Бонтіс) стверджують, що простий перелік активів (*команда + комп'ютери + патенти*) не створює вартості сам по собі. Вартість виникає в синергії [9, 10]. Якщо ви просто додасте ресурси один до одного, ви отримаєте лише витрати. Капіталом ці витрати стають лише тоді, коли між ними виникають стійкі економічні відносини, що дозволяють згенерувати дохід.

Дж. Ходжсон та представники інституційної школи наголошують, що значна частина капіталу – це інституційні відносини (довіра клієнтів, культура взаємодії в команді) [11]. Перелік «складових» не може охопити ці відносини. Наприклад, «клієнтська база» – це не список імен, а система відносин лояльності. Як тільки відносини руйнуються, ресурс (список імен) знецінюється.

Девід Тіс у своїх працях доводить, що сутність капіталу в сучасній економіці полягає у здатності до трансформації. На думку автора, складові ресурсів ІТ-підприємства – це статичні фотографії. Сутність капіталу – це «відео», що демонструє, як ці складові адаптуються до змін ринку. Базувати визначення на переліку – це все одно що описувати річку через хімічний склад склянки води, ігноруючи течію [12].

Причиною наявності особливо «швидкої течії» в ІТ-індустрії є те, що активи застарівають швидше, ніж завершується їхній фізичний цикл. Якщо визначати капітал як сукупність ресурсів (наприклад, комп'ютерів, мов програмування, якими володіє штат), то при зміні

тренду ваш «капітал» за ніч може перетворитись на нуль. Тільки визначення через процес відтворення дозволяє врахувати здатність персоналу перевчитися (відтворити нову форму капіталу). До того ж значна частина капіталу ІТ-компанії – це нематеріальні об'єкти, в першу чергу знання. Це суто реляційна категорія (відносини), яку неможливо покласти в перелік ресурсів як окремий предмет. Знання споживаються щомиті в процесі написання коду. Якщо ми не розглядаємо капітал у динаміці, ми бачимо лише витрати на зарплату, але втрачаємо момент створення нової вартості.

Отже, визначення капіталу як сукупності виробничих та економічних відносин (за К. Марксом, І. Фішером, Дж. Хіксом, Й. Шумпетером, Д. Тісом, Дж. Ходжсоном, Б. Леві, Н. Бонтісом та ін.) дозволяє бачити його не в стані спокою, а «крізь призму процесу його відтворення, у динаміці зміни його речових форм». Для ІТ-сфери, де інтелектуальний продукт споживається і морально зношується миттєво, тільки такий динамічний підхід дає змогу адекватно оцінити реальний потенціал підприємства, де капітал – це енергія економічних відносин, що забезпечує безперервну трансформацію інтелектуальних зусиль у ринкову цінність та її подальше самовідтворення. Капітал – це не «що», а «як».

Ресурси ІТ-підприємства, зокрема трудові, можуть і повинні формувати його капітал, тобто залучатись до процесів споживання й розширеного відтворення. Відтворення капіталу супроводжується виробництвом ІТ-продукції (ІТ-послуг), що дозволяє отримувати доходи (прибуток) та формувати інші нефінансові результати діяльності ІТ-підприємств, що в свою чергу надає можливість інвестувати додаткові кошти у формування ресурсів підприємства, які потенційно у майбутньому можуть бути використані та відтворені і стати капіталом ІТ-підприємства (рис. 3).

Рис. 3. Відтворювання капіталу ІТ-підприємства
Джерело: розроблено авторами

Оскільки капітал розглядається як сукупність економічних відносин щодо постійного споживання та відтворення цих ресурсів важливою є здатність ІТ-компанії змусити знання (ресурс) постійно перетворюватися на новий код (продукт) і гроші, забезпечуючи самозростання вартості бізнесу і як наслідок перетворюючись у капітал. Але результат такого перетворення може бути різним, від нульового, коли всі витрати на формування ресурсів не призвели до формування жодної одиниці капіталу, до стовідсоткового, коли всі

ресурси ІТ-підприємства були задіяні у прямій корисній діяльності та були відтворенні за результатами використання.

Співвідношення між обсягом ресурсів підприємства та його капіталом є показником ефективності використання ресурсів (потенціалу) підприємства за критерієм перетворення потенціальної корисності на реальну. Розрахувати такий показник можна за формулою 1:

$$K_{en} = K/P \quad (1)$$

де, K_{en} – коефіцієнт ефективності перетворення ресурсів (потенціалу) підприємства у капітал ІТ-підприємства;
 K – обсяг капіталу ІТ-підприємства;
 P – обсяг ресурсів ІТ-підприємства.

Економічним змістом запропонованого коефіцієнту ефективності перетворення ресурсів (потенціалу) підприємства у капітал ІТ-підприємства є характеристика співвідношення обсягу відтворювальних ресурсів (спожитих і відновлених) до обсягу сформованих ресурсів (закуплених, найнятих). Областю можливих значень функції K_{en} є від 0 до 1. Значення 0 коефіцієнт ефективності перетворення ресурсів (потенціалу) підприємства у капітал ІТ-підприємства отримає в разі коли жодна одиниця ресурсу не була спожита, що призвело до повної відсутності капіталу. Коефіцієнт ефективності перетворення ресурсів (потенціалу) підприємства у капітал ІТ-підприємства буде дорівнювати 1 якщо всі 100% сформованих ресурсів були спожиті і відтворені, доведши свою корисність.

Однак на практиці значення коефіцієнту ефективності перетворення може й перевищити 1, таке можливо за умови не співпадіння використаних методик оцінювання обсягу ресурсів і капіталу. Наприклад, якщо обсяг ресурсів вимірювався витратним методом (за вартістю закупки), а обсяг капіталу – доходним методом (за потенційним обсягом отриманих доходів від використання капіталу). Для коректного розрахунку коефіцієнта ефективності перетворення ресурсів (потенціалу) підприємства у капітал слід використовувати тотожні методи оцінювання.

Загалом, оцінювання вартості ресурсів та капіталу підприємства є окремим завданням. На думку С. Сударсанамана, Г. Сорвара та Б. Марра, методи оцінювання ресурсів та капіталу ІТ-підприємства доцільно поділяти на статичні та динамічні [13, с. 58]. Статичні моделі передбачають визначення обсягу капіталу на певний момент часу шляхом розрахунку його сукупної, накопиченої величини. Натомість динамічні моделі спрямовані на безперервне вимірювання капіталу, а їхнім об'єктом дослідження є зміна його обсягу у часі. Переважна більшість існуючих моделей оцінювання капіталу та ресурсів належить до статичних, що пояснюється потребою визначення як обсягу, так і ефективності використання з подальшим ухваленням управлінських рішень, спрямованих на його вдосконалення, підвищення результативності діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. До динамічних моделей, на думку авторів, відносять підходи,

засновані на дисконтуванні грошових потоків, а також моделі реальних опціонів.

Загалом усі вартісні методи оцінювання капіталу та ресурсів ІТ-підприємства можна класифікувати на три основні групи: витратні, що ґрунтуються на врахуванні витрат на створення або відтворення ІКП; дохідні, які орієнтуються на очікувані економічні вигоди від його використання; та ринкові, що базуються на аналізі співвідношення попиту й пропозиції на відповідні активи [14, с. 112]. Різниця в отриманих результатах може бути дуже суттєвою, у багато разів, що обумовлюється суттєвими відмінностями між ними.

Висновки. Підводячи підсумки слід зазначити, що для ІТ-підприємств коректне розуміння сутності капіталу є не лише теоретичною категорією, а ключовою передумовою виживання, адаптивності та довгострокової стійкості бізнесу, особливо в умовах кризових шоків. У кризових ситуаціях – за умов падіння попиту, обмеженого доступу до фінансових, людських та енергетичних ресурсів, високої невизначеності та технологічних зрушень – саме неправильна інтерпретація капіталу як статичної суми активів стає одним із головних чинників швидкої деградації або банкрутства ІТ-компаній.

Доведено, що ототожнення капіталу ІТ-підприємства з переліком матеріальних, фінансових або навіть нематеріальних ресурсів (зокрема інтелектуальної власності чи людського капіталу) є методологічно хибним. Такий підхід призводить до викривлення управлінських пріоритетів: або до надмірної концентрації на матеріально-речових елементах, які в ІТ-сфері швидко знецінюються, або до переоцінки людського капіталу без належного врахування організаційних, процесних та реляційних складових. У кризових умовах це особливо небезпечно, оскільки виявляється, що ресурси без налагоджених відносин, процесів і механізмів відтворення не здатні забезпечити ані створення, ані самозростання вартості.

Кризові явища виконують роль своєрідного «катализатора істини», оголюючи реальну структуру капіталу ІТ-підприємства. Якщо капітал зводиться лише до оборотних коштів, основних засобів або набору кваліфікованих фахівців без стійкої системи знань, процесів та відносин із зовнішніми стейкхолдерами, таке

підприємство виявляється нездатним до адаптації. Натомість компанії, які розглядають капітал як динамічну систему економічних відносин і процесів відтворення, мають значно вищу ймовірність збереження функціональності навіть за умов глибокої кризи.

Обґрунтовано, що принципова відмінність між ресурсами та капіталом ІТ-підприємства полягає у їхній ролі в процесі створення вартості. Ресурси є статичною категорією потенційних можливостей, тоді як капітал – динамічною формою їх використання, залучення та відтворення. Ресурс набуває властивостей капіталу лише тоді, коли включається в кругообіг створення доданої вартості. Саме тому вартість капіталу не може визначатися виключно витратами на формування ресурсів, а повинна оцінюватися через потенціал майбутніх доходів, здатність до самозростання та адаптації.

Особливої ваги в кризових умовах набувають нематеріальні та «невидимі» складові капіталу ІТ-підприємств – знання, організаційні механізми,

культура взаємодії, довіра клієнтів і партнерів. Саме вони забезпечують здатність підприємства швидко трансформуватися, переорієнтовуватися на нові технології, ринки або бізнес-моделі. Ігнорування цих складових у процесі оцінювання та управління капіталом призводить до хибних стратегічних рішень, які в умовах кризи мають незворотні наслідки.

Таким чином, застосування відтворювального, динамічного підходу до трактування капіталу ІТ-підприємства є методологічно найбільш обґрунтованим і практично значущим. Він дозволяє перейти від статичного «переліку того, що є» до аналізу «того, як і з якою ефективністю це працює», що є вирішальним саме в кризових умовах. Капітал ІТ-підприємства постає не як сума ресурсів, а як жива система економічних відносин, здатна до безперервного відтворення, трансформації та самозростання, що й формує основу його стійкості, конкурентоспроможності та довгострокової ринкової вартості.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії. Т. 1. Харків : Партвидав «Пролетар», 1988. 950 с.
2. Покритан А.К., Збарський М.І. (2004). Політична економія. Одеса : ОДЕУ, 320 с.
3. Літвінов О.С. (2018). Теоретичні засади відтворення інтелектуального капіталу підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса : ОНЕУ, № 3(67). С. 91-103. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2018/67/page.php?id=abstract/ukr/91-103>
4. Літвінов О.С. (2015). Знос та відтворення нематеріальних ресурсів підприємства. Економіст, № 2(340). С. 51-54.
5. Hicks, J.R. (1939). Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory. Oxford: Clarendon Press. URL: <https://la.utexas.edu/users/hcleaver/368/368hicksVCdemand.pdf>
6. Економічна енциклопедія : у 3-х т. ред. : Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний, О.А. Устенко. Т. 1. К. : Вид. центр «Академія», 2000 864 с.
7. Шабліста Л.М. (2012). Капітал підприємств: природа, структура, тенденції формування і відтворення. Економіка і прогнозування, № 4. С. 36-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2012_4_5
8. Fisher, I. (1906). The nature of capital and income. New York : The Macmillan Company; London : Macmillan & Co., Ltd., 427 p. URL: <https://ia601607.us.archive.org/15/items/natureofcapitali00fishuoft/natureofcapitali00fishuoft.pdf>
9. Bontis, N. (1998). Intellectual capital: an exploratory study that develops measures and models. Management Decision, Vol. 36, № 2. Pp. 63-76. URL: <https://doi.org/10.1108/00251749810204142>
10. Lev, B. (2001). Intangibles: Management Measurement and Reporting Brookings Institution Press, Washington, 231 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/228301301_Baruch_Lev_INTANGIBLES_MANAGEMENT_MEASUREMENT_AND_REPORTING_Bookings_Institution_Press_2001
11. Hodgson, G.M. (2009). Institutional Economics into the Twenty-First Century. Studi e Note di Economia, Vol. 24. No. 1. Pp. 3-26. URL: https://www.researchgate.net/publication/255611809_Institutional_Economics_into_the_Twenty-First_Century
12. Teece, D.J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. Strateg. Manag. J., No. 18. Pp. 509-533. DOI: https://doi.org/10.1142/9789812834478_0002
13. Sudarsanam, S., Sorwar, G., & Marr, B. (2005). A finance perspective on intellectual capital. Perspectives on intellectual capital Boston. MA: Butterworth Heinemann, Pp. 56-68. ISBN 9780750677998.

References:

1. Marks, K. (1988). Kapital. Krytyka politychnoi ekonomii [Capital. Critique of political economy]. Vol. 1. Kharkiv : Partvydav «Proletar» [in Ukrainian].
2. Pokrytan, A.K. & Zbarskyi, M.I. (2004). Politychna ekonomiiia [Political economy]. Odesa : ODEU [in Ukrainian].
3. Litvinov, O.S. (2018). Teoretychni zasady vidtvorennia intelektualnoho kapitalu pidpriemstva [Theoretical principles of reproduction of intellectual capital of the enterprise]. Bulletin of social and economic research : collection of scientific works. Odesa: ONEU, No. 3(67). Pp. 91-103. Retrieved from: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2018/67/page.php?id=abstract/ukr/91-103> [in Ukrainian].

4. Litvinov, O.S. (2015). Znos ta vidtvorennia nematerialnykh resursiv pidpriemstva [Depreciation and reproduction of intangible resources of the enterprise]. *Economist*, No. 2(340). Pp. 51-54. [in Ukrainian].
5. Hicks, J.R. (1939). *Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory*. Oxford: Clarendon Press. Retrieved from: <https://la.utexas.edu/users/hcleaver/368/368hicksVCdemand.pdf> [in English].
6. Havrylyshyn, B. D., Mochernyi, S. V. & Ustenko, O. A. (Eds.). (2000). *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia]. Vol. 1. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiia» [in Ukrainian].
7. Shablysta, L.M. (2012). Kapital pidpriemstv: pryroda, struktura, tendentsii formuvannia i vidtvorennia [Enterprise capital: nature, structure, trends of formation and reproduction]. *Economics and Forecasting*, No. 4. Pp. 36-45. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2012_4_5 [in Ukrainian].
8. Fisher, I.(1906). *The nature of capital and income*. New York : The Macmillan Company; London : Macmillan & Co., ltd., 427 p. Retrieved from: <https://ia601607.us.archive.org/15/items/natureofcapitali00fishuoft/natureofcapitali00fishuoft.pdf> [in English].
9. Bontis, N. (1998). Intellectual capital: an exploratory study that develops measures and models. *Management Decision*, Vol. 36, № 2. Pp. 63-76. DOI: <https://doi.org/10.1108/00251749810204142> [in English].
10. Lev, B. (2001). *Intangibles: Management Measurement and Reporting* Brookings Institution Press, Washington, 231 p. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/228301301_Baruch_Lev_INTANGIBLES_MANAGEMENT_MEASUREMENT_AND_REPORTING_Bookings_Institution_Press_2001 [in English].
11. Hodgson, G.M. (2009). Institutional Economics into the Twenty-First Century. *Studi e Note di Economia*, Vol. 24. No. 1. Pp. 3-26. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/255611809_Institutional_Economics_into_the_Twenty-First_Century [in English].
12. Teece, D.J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strateg. Manag. J.*, No. 18. Pp. 509-533. DOI: https://doi.org/10.1142/9789812834478_0002 [in English].
13. Sudarsanam, S., Sorwar, G., & Marr, B. (2005). *A finance perspective on intellectual capital*. Boston. MA: Butterworth Heinemann, Pp. 56-68. ISBN 9780750677998. [in English].

Дата надходження статті: 05.12.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 24.12.2025 р.